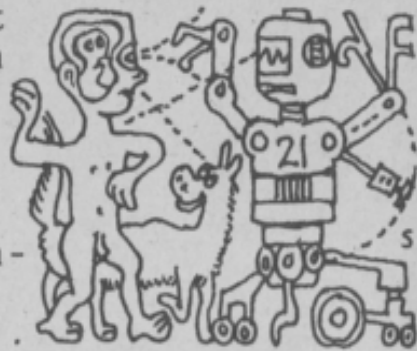

SKRIFT I GRUS NOVI: MERLEAU-PONTY

Apropos den aktuelle diskusjonen om "New Age": Jeg henviste sist til serien av tenkende og handlende personer presentert i herværende spalte som veivisere i en annen retning enn NA. Jeg skal her komme med en til: Maurice Merleau-Ponty - fransk filosof som døde i 1960.

Merleau-Ponty er blitt kalt "kroppens filosof". - Han tar radikalt avstand fra den vestlige hovedtradisjonen som forestiller seg mennesket som "en styrende ånd inni en kroppsmaskin", og gjør mennesket helt ved å tillegge kroppen også de funksjonene som vi vanligvis forbeholder hjernen eller "ånden". Riktignok mener M-P noe mye mer med "kroppen" enn folk flest i vår del av verden. For å få det hele ihop, snakker han om "kroppssubjektet" - det handlende hel-mennesket. Altså, ut fra tanken om kroppssubjektet, er det galt at vi inni oss har et tenkende og ordregivende sentrum, mens kroppen er et redskap for dette sentret. Nei, vi "tenker" med hele kroppen. Kroppen er ikke et kjøttberg som mer eller mindre villig lystrer beskjeder fra en åndelig kaptein, og det er heller ikke slik at kroppen tar imot signaler fra omverdenen som siden oppfattes, forstås, behandles og blir til beslutningsgrunnlag på den åndelige kommandobrua. - Dette typisk vestlige "paradigmet" gir grunnlaget for å manipulere verden og oss sjøl. Idag bidrar det bl.a. til forestillingen om at vi kan framstille en menneskelignende datamaskin: Et system av mottakerapparater som samler inn "data" og "behandler" dem elektronisk ("EDB") - som igjen gir grunnlag for styring i forhold til miljøet ("Kybernetikk" - læren om det sjøl-

styrende systemet). - Så lenge vi ikke frir oss fra vestens "idé-alisme" og "intellektualisme" - som stadig også preger "New Age" - vil tanken om det matematisk konstruerte robotmennesket være nærliggende. Det er slike tanke-feller som M-P ønsker å befri oss fra. Istedenfor "ånd inni kropp" er mennesket et sansende og reflekterende livs-legeme som åpner seg mot verden og integrerer mer og mer av den i seg gjennom livsløpet. Det er altså ikke noe bestemt skille mellom kroppen vår og omgivelsene. De delene av verden vi blir godt kjent med, blir deler av oss selv, - f.eks. blir stokken til et blindt menneske en del av dets sanseutrustning. Det føler veien med stokken, som en organisk forlengelse av

hånden. Det er heller ikke slik at jeg først gjør ferdig en tanke inni hodet for så å uttrykke den f.eks. via skrivemaskinen. La meg ta som illustrasjon det jeg gjør akkurat nå, idet jeg skriver for Ringen. - Jeg har skrevet såpass mye på maskin at den er som en forlengelse av fingrene mine.

Jeg er vant med å framstille tanker på den måten, - jeg ser tegn komme fram på papiret, og kjenner etter om tegnene fungerer - om tegntanken på papiret utgjør en god idé og om den vil nå fram til leserne. Stadig ser jeg feil eller uklarheter, "x-er" over tegnrekker og forsøker på nytt med noe annet.

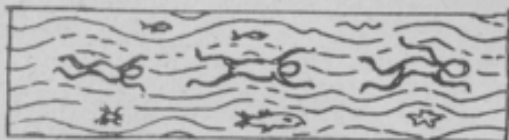
Det er altså snakk om en vekselvirkning mellom tenkeevnen, øynene, fingrene, maskinen og papiret. Endelig har jeg skrevet hele siden ned, tar den ut av maskinen - som om jeg skulle ta den ut av hodet like gjerne som at jeg tar den ut av maskinen, - og finner ut at denne sammenhengende tanke-tegn-rekken er noe delvis nytt for meg, - jeg har iallfall aldri "hatt den inni

hodet før". Og jeg finner kanskje ut at siden ikke fungerer bra - jeg kan ikke slutte meg til det den sier, og lar det hele gå i kurven, for å ta fatt på en ny runde. Jeg kommuniserer altså hele tiden med en omverden som delvis er meg sjøl, delvis noe annet, - jeg kan si at det som tenker er hjernen, fingrene, maskinen, papiret - og de forestilte leserne. Uten kroppen og utvidelsene av den ville jeg ikke kunne tenke en tanke.

Dette er bare et forsøk på å gi et lite glimt inn i tankegangen. Av forrige generasjons filosofer er vel M-P den som ligger nærmest en system-økologisk idé når det gjelder innplassering av mennesket i verden. Noe av det minner om Gregory Bateson (som jeg kommer til i et senere nummer). Kroppen er vår kontinuerlige formidling i forhold til miljøet, og den fungerer som en helhet i denne formidlingen. Se, høre, kjenne,

føle, tenke fungerer som en eneste u-delbar prosess. - Oppdeling, slik vitenskapen gjør, er en abstraksjon i forhold til dette. Og den verden kroppen formidler til, er også en helhet for oss - intil vi begynner å dele den opp for å drive vitenskap. Og disse virkemåtene - sammenknyttet i kroppen som en helhetlig, kompleks formidling, er der allerede idet vi som barn begynner å forme begreper om verden. Uten at det var så, ville vi ikke kunne nå begreps-nivået; Vi kunne ikke starte fra ingenting. All vitenskap og alt språk forutsetter altså at vi på forhånd - uten noen klar begynnelse - er aktivt inn-vevd i livsprosessen - som heller ikke har noen forestillbar begynnelse.

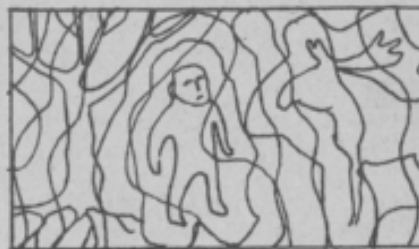
Dette ligner ikke bare på økologi, - det påminner også om østlig - spesielt buddhistisk

oppfatning av menneske og omverden. Leserne får kanskje den tanken at dette må være en de-gradering av mennesket til ren materie. Nei, istedet er det snakk om en oppvurdering av kroppen og av en utvisking av det gresk-vestlige skillet ånd/kropp. Det er samtidig, som antydnet en utvisking av skillet individ/verden, men slet ikke slik at menneskets personlige skaperevne forsvinner. Tvertom, kunne vi si, fordi hos

M-P blir mennesket en enda mer konkret, ansvarshavende medspiller i total-verdenen enn det som gir seg ut fra en idealistisk og individualistisk lære - hvor et slags privat idékammer lett framstår som tilfluktssted.

Og hvert enkelt menneske er (ikke "har"!) en egenartet kropp - dvs en særegen måte å være tilknyttet omgivelse-

ne på. Og denne måten endrer seg uavbrutt via de nevnte vekselvirkningene. Fordi mennesket er kropp i denne forstand, kan vi ikke være annet enn aktive, - og fordi nettopp vår kropp er bevisst, er vi utstyrt med en bestemt særegent menneskelig rolle: - Når vi ser på verden, er det verden som ser på seg selv. Vi er naturens bevissthet (Tanken minner om J. Lovelocks "Gaia", se Skr. i grus, Ringen nr. 31!). Menneskekroppen er alltid del av en lokal omverdens-kropp, og det vil bl.a. si at vi er knyttet til lokalmiljøet på en sterkere, mer organisk måte enn det er vanlig å tenke. En slik mangfoldig tilknytning til et sted på jorden framstår som en grunnleggende forutsetning for personlighetens utvikling, fordi mangfoldet av formindlingstråder må ha tid til å gro fram, og dette utvidete flettverket er rett og slett menneskets egen modning til full menneskelighet. Via en slik lokal utvidelse av kroppen er det også at mennesket kan bli et aktivt, medskapende uttrykk for Jorden som helhet.

- Og den menneskelige roboten er umulig å realisere, fordi en kropp er noe som det ikke er mulig å konstruere, - det er noe som må være der allerede før vi begynner å konstruere noe som helst - og som produkt av forutsetninger gitt ved et ubestemt antall årmillioners kompleks utvikling. De matematisk-naturvitenskapelige prinsippene som gjør konstruksjonen mulig er en abstrakt reduksjon i forhold til det natur-gitte mennesket.

Sigmund Kvaløy